

Posudek disertační práce

Markéta Králíčková

Učitelé a počátky pedagogického muzea v Praze.

Příspěvek k objasnění vzniku a vývoje Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze

(FF UK v Praze, katedra pedagogiky 2010, 159 s.)

Pedagogické muzeum J. A. Komenského patří k předním „paměťovým“ institucím České republiky s bohatou muzeální, výstavní, konferenční a následně i vědeckou činností. Nepatří přitom mezi muzea „velká“ a médií příliš sledovaná. Jeho význam spočívá v tom, že zachycuje a sleduje vývoj českého školství a výuky v něm jako součást celkové kultury české společnosti. Školství je sociálním segmentem pro modernizující se a moderní společnost konstituujícím – a je dobře, že jeho vývoji a povaze se dnes i u nás věnuje zvýšená badatelská pozornost.

M. Králíčková si jako téma své práce vybrala dějiny této instituce – dějiny plné zápasů a institucionálních proměn, Stálou výstavou školskou (1888) a prvního muzea Komenského (1892) a dnešním Pedagogickým muzeem J. A. Komenského. Celou tuto cestu sleduje autorka v pokusu o syntetizující zpracování institucionálního vývoje, sbírkové, výstavní, ediční a badatelské činnosti, přitom s výrazným akcentem na nositele tohoto vývoje, tedy osobnosti, jež se na jeho činnosti podílely (viz sedmá kapitola práce). Je to první nástin dějin Muzea koncipovaný v takovémto širokém záběru, a proto je třeba jej ocenit. Zároveň je ale zřejmé, že právě proto klade značné nároky – zřejmě také proto zůstává Králíčkové práce především na úrovni popisu, méně už analýz a hodnocení. Hodnotící soudy jsou v práci soustředěny především do Shrnutí uzavírajících jednotlivé kapitoly – i ony by mohly být někdy obsažnější, avšak přesto prozrazují, že autorka si nad svým tématem kladla i hlubší než jen deskriptivní nároky. Svůj popis však autorka opřela o solidní heuristickou základnu, kterou autorka dostatečně osvětluje v Úvodu, takže tu čtenář dostává do rukou práci, o níž může opřít další výzkum. Za cenný považuji autorkou vytvořený katalog osobností podílejících na činnosti Muzea – o některých z nich mluví v samotné – již zmíněné sedmé kapitole – o dalších se dočteme v jiných částech textu. Autorka sama přiznává, že někde nebylo možné ani dohledat křestní jména, natož pak podrobnější biografická data osob, jež čas už „zavál“. Avšak právě v jejich připomenutí se odráží ona „drobná práce“, jež ve své každodennosti spoluvytvářela celkové kulturní prostředí doby. Na druhé straně byla ale možné se u jiných zastavit více – jistě u T. Pasáka – anebo u J. Patočky; nevím, zda autorka ví, či zda ji napadlo, že jde o otce filozofa Jana Patočky.

Historika trochu zamrzí, že ve svém úsilí o začlenění vývoje a činnosti Muzea do širších politických či kulturních souvislostí se autorka dopustila několika „nadměrných“ zjednodušení: problém punktací byl jistě složitější, než jak sděluje autorčina formulace, že „Němci navrhovali rozdělení českých zemí na oblast česko německou a ryze německou“ –

jednak se rozdělení týkalo pouze Čech (jak autorka sama konstatuje o dva řádky níže), jednak se jednalo o dohodu mezi vídeňskou vládou, česko-německou a staročeskou politickou reprezentací (str. 29); opatrněji je třeba nakládat s pojmem „čechoslovakismus“ – jednak nebyl pojmem Masarykovým (nemýlím-li se, tak ho Masaryk sám neužíval), jednak má dvojitý význam – etnickou jednotu obou národů (což byla teorie mimochodem slovenská, vzniklá v 18. století a znovu deklarovaná např. známou knihou M. Hodži Československý rozkol, z r. 1920, napsané ale už 1917) a pak je sice problematickým, protože bychom měli spíše užívat termínu českoslovenství - označením státní příslušnosti - všichni obyvatelé republiky se měli cítit Čechoslováky (s. 54); či jistě nelze tvrdit, že by v Protektorátu Čechy a Morava byl zakázán veškerý kulturní či společenský život (str. 73) – právě naopak sem se soustřeďovala česká národní a kulturní „obránná“ činnost (viz např. film či ediční politika), než ovšem Němci postřehli, že jde o specifické a účinné formy protestu a začali tyto aktivity omezovat; atp. Předmětem práce jsou ale dějiny samotného muzea, nikoli české dějiny jako takové.

Historik by také rozdělil užívanou informační základnu práce důsledněji na prameny a literaturu – mezi literaturou autorka uvádí řadu tištěných prací, jež pro ni mají hodnotu pramennou, nejen obecně informační. Možná také, že mohly být vzaty v úvahu i některé další syntetizující práce, např. Kuzminova monografie Škola i obrazování v Čechoslovákii (Moskva 1971 – práce vyšla i česky, ale nemám nyní její české vyd. k dispozici) anebo Kárníkova třísvazková monografie České země v éře první republiky (2002 – 2003).

Tyto připomínky jsou ale pouze připomínkami. Kdyby autorka na textu dále pracovala, například pro potřeby jejího částečného či úplného publikování, doporučuji se jimi zabývat.

Celkově práci považuji za informačně přínosnou, autorka v ní shromáždila řadu cenných a jinak těžko dostupných faktů a podala strukturovaný, přehledný a spolehlivý obraz dějin Muzea J.A.K. Disertační práci proto doporučuji k obhajobě.

prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

V Praze dne 19. května 2010.